

## A levéltári kutatásról általában

A magyarországi levéltárakban a Levéltári törvény értelmében alanyi jogon, állampolgárságra és életkorra való tekintet nélkül bárki ingyenesen kutathat. Ezt a jogosultságot csak az állampolgárok és az állam jogos érdekeit védő szabályok korlátozhatják. A levéltáraknak a kutatás maximális szabadsága mellett biztosítaniuk kell az állampolgárok személyes adatainak (Adatvédelmi törvény), valamint a minősített, vagyis az állam- vagy szolgálati titkot tartalmazó iratok védelmét (Titokvédelmi törvény). Mindezekon felül egy adott levéltári anyag eredetiben való kutathatóságát annak rossz fizikai állapota vagy különlegesen értékes volta korlátozhatja. Ilyen esetekben meghatározott feltételek mellett másolattal is teljesíthető a kutatási kérelem. A kutató által kért levéltári anyag kiadásának részleges vagy teljes megtagadását a levéltár köteles írásban megindokolni, mely esetben a kutató bírósághoz fordulhat.

### Levéltári kutatás alapjai lépésről lépésre

#### 1./ A nyomtatott források átnézése...

Amennyiben Ön egy történelmi téma kutatása során már elolvasta a könyvtárakban található összes szakirodalmat és – ha volt – megtekintette a sajtóanyagot, akkor következhet a levéltári kutatás. Előbbiekből következően, ha Ön el akar mélyülni egy témában, a levéltári kutatás megkezdése előtt mindenképpen legalább az adott történelmi korszakra vonatkozó általános szakirodalomból a legminimálisabb történelmi ismeretekre szert kell tennie annak érdekében, hogy a levéltárban kézbe veendő eredeti forrásokból a lehető legtöbb információt ki tudja nyerni, magyarul a források beszédesek legyenek, azokat a megfelelő helyén tudja kezelni. Természetesen nem kötelező effajta történelmi előtanulmányokat végezni, de semmiképpen nem haszontalan, a kutatómunka során

#### 2./ Melyik levéltár őrzi az iratokat?

Minden levéltári kutatás megkezdése előtt célszerű tájékozódni afelől, hogy a kutatni kívánt téma forrásait vagy a kiszemelt iratanyagot melyik levéltárban őrzik. Erről elsődlegesen a levéltárak fond- és állagjegyzékéből, vagyis az általuk őrzött iratok címjegyzékéből lehet informálódni. A hazai levéltárak elérhetőségeit a Magyar Országos Levéltár honlapján lehet tanulmányozni. ([www.mol.gov.hu](http://www.mol.gov.hu)) Egy adott anyag őrzési helyének megtalálásához figyelemmel kell lenni arra, hogy a különböző közigazgatási egységek, mint például a megyék határai az idők folyamán változtak, így például egy település iratai nem biztos, hogy abban a megyei levéltárban őrződnek, amelyik megyében az ma található.

#### 3./ Felvenni a kapcsolatot a levéltárral

Az iratanyag kiválasztása után érdemes a kutatás technikai feltételeiről is tájékozódni. Még a kutatás megkezdése előtt praktikus közvetlenül felvenni a kapcsolatot az érintett levéltárral, mivel a kutatni kívánt iratok nem biztos, hogy azonnal rendelkezésre fognak állni, ezek szakemberrel előkészítése napokat, esetleg heteket vehet igénybe. Van levéltár, ahol kutatási engedélyt kell kérni: pontosan megfogalmazva a kutatás tárgyát és célját (tanulmányi dolgozat,

publikáció, magán jelegű tájékoztató, stb.) Ez a rend a Semmelweis Orvostörténeti Levéltárban is, ahol előzetesen kell a levéltárosnál bejelentkezni telefonon, vagy e-mailben, személyes megjelenés alkalmával kell a kutatási engedélyt írásban kérni. Általában három munkanap alatt kapja meg az illető a kutatási engedélyt. (Elérhetősége: [www.semmelweis.museum.hu](http://www.semmelweis.museum.hu) – honlapon belül a Levéltárra kattintva minden szükséges információ megkapható.)

#### **4./ Tájékozódni a kutatótermi szokásokról**

Amennyiben a kutatás megkezdése előtt lehetőség van rá, célszerű áttanulmányozni az adott levéltár kutatási és kutatótermi szabályzatát, mivel itt lehetnek bizonyos technikai korlátok. Laptop, fényképezőgép használatára rendszerint van lehetőség, de mindenfajta másolatkészítés szinte kivétel nélkül díjköteles. A dokumentum korától és fizikai állapotától függően, lehetséges, hogy csak a Levéltár készíthet másolatot a kutató részére, díjazás ellenében. Figyelemmel kell lenni arra is, hogy az egyszerre kikérhető levéltári anyag mennyisége nem korlátlan, erre vonatkozóan az említett szabályzat ad eligazítást. Kézzel jegyzetelni kizárólag ceruzával lehet !!

#### **5./ Beiratkozás**

Ha egy levéltárban valaki először végez kutatást, akkor a – könyvtári olvasójegyhez hasonló, de ingyenes – látogatói jegyet kap. Ennek kiváltásához személyazonosító igazolványra vagy útlevele, illetve lakcímkártyára van szükség. A látogatói jegy az adott levéltárban évenkénti meghosszabbítással folyamatosan használható. Amennyiben az Ön által kért iratanyag nem esik semmilyen kutatási korlátozás alá, akkor kezdődhet a kutatómunka.

#### **6./ Kutatási korlátozások**

Jogi korlátokkal leginkább a XX. század második felében készült iratok kutatása során kell számolni.

- Az 1990. május 1. után keletkezett, a keletkezés naptári évétől számított harminc év lejártá előtt a belső használatra készült, valamint a döntés-előkészítést tartalmazó levéltári anyagban való kutatáshoz az iratokat átadó (keletkeztető) szerv hozzájárulása is szükséges.
- A személyes adatot tartalmazó levéltári anyag az érintett halálozási évét követő harminc év után kutatható.
- Amennyiben a halálozás éve nem ismert, akkor az érintett születésétől számított kilencven év, ha ez sem ismert, akkor az irat keletkezésétől számított hatvan év a védelmi idő a személyes adat tekintetében.

Mivel egy irat esetében ritka, hogy személyes adatot nem tartalmaz vagy a szövegben szereplő személyről azonnal megállapítható halálának, ennek hiányában a születésének időpontja, ezért a hatvan éves védelmi idő szinte mindig érvényesül.

A védelmi idő lejárt, vagyis általában hatvan éven belül is kutatható a levéltári anyag, amennyiben:

- a kutatás – a kérelmező költségére – anonimizált másolattal is megvalósítható

- a kutatáshoz az érintett, illetve annak halálát követően bármely örököse vagy hozzátartozója a kutató kérésére hozzájárult
- a kutatásra tudományos célból van szükség.

A tudományos célú kutatást igazolni kell. A kutatónak csatolni kell, valamely tudományos kutatást rendeltetésszerűen végző szerv (pl. MTA intézetei, egyetemi, főiskolai intézetek és tanszékek, megyei múzeumok, könyvtárak és levéltárak) - a kutató részletes kutatási terve alapján megadott – támogató állásfoglalását. Ezen felül a kutatónak írásos nyilatkozatban vállalnia kell, hogy a megismert és kigyűjtött személyes adatokat az [Adatvédelmi törvényben \(32. §\)](#) meghatározott módon használja fel.

Titkosnak, illetve bizalmasnak minősített iratokban a minősítő által meghatározott érvényességi idő lejártán belül, csak a minősítő hozzájárulásával folytatható kutatás.

## **7./ Kutatási segédletek**

A segédletek az egyszerűtől a részletesig haladva általában a következők lehetnek: raktári jegyzék, mutató, lajstrom, repertórium. A raktári jegyzék csak a legalapvetőbb információkat adja meg egy iratanyagról (fondról, állagról), például egy dobozban milyen évkörű és milyen iktatószámot viselő iratok találhatóak meg. A mutató és a lajstrom már darabszinten sorolja fel az iratokat egymáshoz képest inverz módon: a lajstrom pl. az iktatószámok sorrendjében, míg az ugyanarról az anyagról készült mutató az iratok címeinek/tárgyának ábécé sorrendjében teszi ezt. A repertórium a legrészletesebb segédlet, ez rövid kivonat formájában az irat tartalmáról is ad tájékoztatást. Természetesen a legjobban használható segédletek a felsoroláson kívül az interneten is elérhető elektronikus adatbázisok, amelyek az illető levéltár honlapján elérhetők.

## **8./ A levéltári anyag kutatótermi használatának általános szabályai.**

47. § (1) A látogatói jeggyel rendelkező kutató az általa kutatni kívánt levéltári anyagot a kutatótermi felügyelőtől kérőlap, kísérőlap és őrzegy szabályszerű kitöltésével és benyújtásával igényelheti.

48. § A levéltár az egyszerre benyújtható kérőlapok számát négyben, az egy kérőlapra kiadható levéltári anyag mennyiségét a raktári egységenként kikért iratanyag esetében egy doboznyi vagy csomónyi terjedelemben, kötetek esetében tíz kötetben, a jelzetenként kikért iratanyag esetében tíz jelzetre kiterjedő mennyiségben, film esetében pedig öt filmdobozban maximalizálja.

A fent leírtakhoz még csatlakozhatnak az egyes Levéltárak által előírt saját, helyi szabályok, amely szabályokat a beiratkozáskor ismertetik a kutatóval. Az előírások tudomásul vételét aláírásával kell a kutatónak elismerni.

**A gyógyszerészettörténeti kutatások szempontjából elsődlegesen javasolható levéltárak:**

**Semmelweis Orvostörténeti Levéltár**

(1023 Budapest, Török utca 12.)

Levéltáros: Domján Lajos. Tel: 212-53-68 és 212-5421

Önálló honlapja nincs: a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár, Levéltár egyesített honlapján érhető el (ld. fent)

**Semmelweis Egyetem Központi Levéltára** – a gyógyszerészképzésre, hallgatókra vonatkozó adatokkal kapcsolatban lehet itt kutatni.

(1088 Budapest, Üllői út 26.)

**Magyar Nemzeti Levéltár - Országos Levéltára**

(1014 Budapest, Bécsikapu tér 2-4.)

Gazdag gyűjteményében, elsődlegesen az un. C. sectio – Dep. Sanitatis kutatása javasolható: rendeletek, utasítások, stb.

Nem fővárosi gyógyszertárakra, gyógyszertár tulajdonosokra vonatkozó adatokat a regionális levéltárakban kell kutatni. (Teljes listájukat ld. a Magyar Nemzeti Levéltár honlapján.)